

Islams syn på sjukdom, lidande och livets slut

Av Mostafa Malaekah

(En föreläsning på Östra Sjukhuset, Göteborg 2008)

Copyright © 2011 Mostafa Malakeah. All rights reserved.
(Omtryckning eller reproducering av detta häfte är tillåtet för islamiska organisationer
på villkor att absolut ingen ändring, tillägg eller utelämnande görs)

För att förstå islams syn på olika frågor behöver man veta lite om det centrala i muslimernas tro. Därför kommer jag att börja med en kort introduktion till islam, islams källor och muslimernas tro.

Muslimerna tror på en Gud som är Skaparen av allting. I Koranen står det att "Allah" är Guds egennamn. Därför använder muslimerna namnet Allah istället för ordet Gud. Muslimerna tror att Allah har skickat profeter till alla folk i alla tider. Profeternas uppgift var att uppmana människor att tro på och dyrka Allah och leva så som Allah vill att vi ska leva. Den sista av profeterna var Muhammad. Han fick Koranen som en uppenbarelse från Allah.

Vad är islams källor?

Islams läror baseras i grund och botten på Koranen och autentisk *Sunnah*. Koranen är de nedtecknade orden från Allah,¹ eller Gud Självt, som dikterades ordagrant för Profeten Muhammad i delar genom ängeln Gabriel under en period av 23 år mellan år 610 och 633 e Kr. *Sunnah* (ibland omnämnd som *hadith*) avser Profeten Muhammads ord, handlingar och bekräftelser i frågor som rör betydelsen och utövandet av islam. För muslimerna är hadith en form av uppenbarelse given till Profeten Muhammad, men inte ordagrant, som är fallet med Koranen. Koranen och Sunnah, om de förstås rätt, är i grunden de tillförlitliga källorna för vilken åsikt som helst som tillskrivs islam.

Hur trovärdig är Koranen?

Vid sidan om religiös vägledning innehåller Koranen över 1000 verser som talar om universum, dess komponenter och fenomen, så som jorden, solen, månen, stjärnorna, bergen, vinden, rinnande vatten, växter, djur, och de olika stegen i människans fosterutveckling. Den har befunnits innehålla många vetenskapliga fakta, trots att den uppenbarades under en tid – för mer än 1400 år sedan – när människor inte hade någon som helst kunskap om sådana fakta. Ingenting i Koranen motsäger något *etablerat* vetenskapligt faktum. Det finns många exempel på detta i Koranen, men jag ska ge er ett sådant exempel:

Universums skapelse förklaras vetenskapligt med ett fenomen som kallas "Big Bang". Enligt "Big Bang"-teorin formades hela universum ur explosionen av en supertät massa som expanderade till en enhetlig massa som sedan separerades för att bilda galaxer. Dessa delades sedan för att forma stjärnor, planeter, solen, månen, etc. Koranen innehåller följande vers, som handlar om universums ursprung: **"Inser de inte, de som inte tror, att himlarna och jorden [en gång] utgjorde en enda, sammanhållen massa och [att] Vi² skilde dem åt? Och [vet de inte] att Vi har låtit allt liv uppstå ur vatten? Kommer de då inte att tro?"** (K 21:30) Jag vill betona att Skaparen, i vissa verser i Koranen, refererar till sig själv i pluralform vilket betecknar makt, upphöjdhet och majestät.

¹ Allah är Guds egennamn och används inte för att beteckna någon annan varelse. Därför kommer namnet "Allah" att användas hellre än ordet "Gud".

² Skaparen refererar, i vissa verser i Koranen, till sig själv i pluralform vilket betecknar makt, upphöjdhet och majestät.

Det finns många andra verser som beskriver fenomen som ännu är okända. Ett exempel är: **”Allah är Den som har skapat sju himlar och lika många jordar och genom dem alla strömmar [oupphörligt] Hans vilja. Detta för att ni skall veta att Allah har allt i Sin makt och att Allah omfattar allt med Sin kunskap.”** (K 65:12) Som ni säkert har hört eller läst söker vetenskapsmän efter andra planeter som liknar jorden. Det sägs att man kanske kring år 2020 kommer att hitta någon eller några. Muslimernas tro är att denna vers kommer att bli verklighet i framtiden.

Vem är Skaparen, Allah?

Allah är Skaparen och upprätthållaren av universum. Då människan inte kan lära känna sin Skapare genom sina fysiska sinnen, har Allah uppenbarat information om Sig Själv genom en rad sändebud och profeter. Vi känner igen några av dem från tidigare skrifter som Toran och Evangeliet. Alla folk på jorden har någon gång fått ett sändebud från Allah, men med tiden har människorna tenderat att avvika från den sanna religionen. Ofta har den ersatts med främmande idéer och traditioner. Varje profet sändes för att reformera sitt folk, och vända dem tillbaka till att tillbe endast Allah. Den siste av dessa profeter var Muhammad, genom vilken Allahs budskap fullbordades.

Koranen gör det upprepade gånger klart att Allah är bortom vår begränsade uppfattningsförmåga: **”Ingenting är som Han³.”** (Koranen 42:11) **”Synen (de mänskliga ögonen) begriper Honom inte⁴, men Han begriper all syn (d v s Han begriper allt vad ögonen kan se).”** (K 6:103) En muslim tänker sig aldrig att Allah har något speciellt utseende vare sig fysiskt, mänskligt, materiellt eller något annat. När Muhammad tillfrågades om vem Allah är fick han en uppenbarelse från Allah själv att svara med följande svar (som är kapitel nummer 112): **”Säg [O Muhammad]: Han är Allah [som är] – en. Allah, den Evige [den av skapelsen Oberoende, av vilken alla beror]. Han har inte avlat och inte blivit avlad, och ingenting finns som liknar Honom.”** (K 112) Allah har mer än 99 namn eller attribut. Varje attribut beskriver en del av Allahs väsen så att vi kan förstå mer om vem Allah är.

Islams syn på öde, sjukdom och lidande

Muslimen tror att ingenting kan hända förutom med Allahs vetskap och genom Hans vilja (oavsett om det är bra eller dåligt). Det är det som Muslimer kallar tron på ödet, som är en av de sex grundläggande trossatserna i islam. De sex trossatserna är: (1) Tron på en, unik, ojämförbar Gud, (2) på änglarna som Han skapat, (3) på de tidigare skrifterna (när de uppenbarades), (4) på profeterna genom vilka han skickat sina uppenbarelsen till mänskligheten, (5) på livet efter döden, Domedagen och personligt ansvar för handlingar, och (6) på Guds totala makt över människans öde⁵ (oavsett om det är bra eller dåligt).

Tron på ödet innebär att det finns saker som är bestämda för oss och som drabbar oss, som prövningar eller som konsekvenser av dåliga gärningar. Det finns en visdom bakom det – oavsett om vi ser den eller inte.

Sjukdom och lidande är något som drabbar oss alla som en del av livet på jorden. Muslimer ser sjukdom och lidande som en prövning. Det finns många koranverser som talar om att meningen med livet är att lära känna Allah och dyrka Honom – och också att gå igenom prövningar. Allah säger i Koranen: **”Varje själ (människa) ska smaka döden; och Vi**

³ Det finns ingen som helst likhet mellan Skaparen och Hans skapelse i deras väsen, egenskaper eller handlingar.

⁴ I livet i den här världen. Folket i Paradiset kommer emellertid att kunna se Allah i livet efter detta.

⁵ Allahs kunskap omfattar alla aspekter av Hans skapelser i dåtid, nutid och framtid. Ingenting händer förutom med Hans vetskap och genom Hans vilja. Gott och ont finns genom Allahs påbud, och var och en förtjänar det ena eller det andra genom sitt eget val och genom att använda sin fria vilja. Icke desto mindre sker det goda med Allahs hjälp, medan det onda sker, inte mot Hans vilja, utan genom Hans tillåtelse, som en prövning för människan eller som resultat av hennes dåliga gärningar.

prövar er genom de frestelser [som följer] med såväl motgång som medgång. Och ni skall föras tillbaka till Oss.” (K 21:35)

Hela livet är ett stort test. Allah säger i Koranen: **”Helt visst har Vi skapat människan in i [ett liv av] vedermödor (d v s slit, plågor och prövningar).”** (K 90:4) I en annan vers: **”Vi skall helt visst låta er utstå prövningar genom något av fruktan, hungersnöd, förlust av egendom och liv och frukten [av ert arbete]. Men förkunna för de tålmodiga och uthålliga ett glatt budskap – för dem som när de drabbas av olycka och motgång säger: ”Vi tillhör Allah och till Honom skall vi återvända” [förkunna för dem] att deras Herre skall välsigna dem och innesluta dem i Sin nåd; det är de som är rätt vägleda.”** (K 2:155-157)

Profeten Muhammad sa: ”Allah prövar varje person beroende på hans/hennes trosnivå. De som prövas hårdast är profeterna, därefter de mest rättrådiga och så vidare. Men Allah i Sin barmhärtighet prövar aldrig en person över hans/hennes förmåga.” Syftet med prövningar är främst som ett test av ens tro och i andra hand att ta bort synder och, när det inte finns fler synder att ta bort, att ge belöning.

En troende muslims attityd när han drabbas av sjukdom, lidande, katastrofer eller död är: För det första att acceptera det som hänt som en del av ödet.

För det andra att ha tålmod och vara tacksam att lidandet inte var värre.

För det tredje att be Allah ta bort sjukdomen eller lidandet. Det finns många böner ur koranen som muslimer använder – böner som profeterna använde under prövningar. Till exempel profeten Jobs böner när han drabbades av sjukdom, profeten Jonas böner när han prövades i valens mage. Det finns andra böner av profeterna Mose och Abraham som de använde när de drabbades av olika prövningar. Dessa böner ger den troende tröst och känslan av att vara sammanlänkad med profeterna. De ger också den troende hopp om att bönerna ska besvaras så som profeternas böner. Man kan naturligtvis också be med sina egna ord.

För det fjärde att förvänta sig belöning för sitt lidande, sina böner och sitt tålmod.

För det femte att söka hjälp – när det gäller sjukdom att söka den bästa medicinska hjälp man kan få. Profeten Muhammad sa: ”För varje sjukdom finns en behandling – vare sig den är känd eller okänd.” och ”För varje sjukdom finns en behandling och när den kommer i kontakt med sjukdomen botar den med Allahs tillåtelse”⁶. Detta styrker den troende muslimen och hjälper honom att inte förlora hoppet.

Profeten Muhammad sa också: ”Hur förvånande är inte den djupt troende muslimens situation. Allt som händer honom är gott. Om något gott kommer till honom och han är tacksam blir det gott för honom (eftersom Allah säger i koranen: **”Om ni visar tacksamhet skall jag öka det goda för er”** K 14:7). Om han drabbas av lidande och är tålmodig är det gott för honom (d v s genom att han får belöning)”.

Profeten Muhammad säger att man aldrig ska önska att dö hur hårt drabbad man än är. Detta eftersom den som har gjort många synder har chans att ångra sig och den som har gjort mycket gott har chans att göra mer gott och öka sin belöning. Han säger dock att om livet blir för svårt kan man be och säga: ”O Allah håll mig levande så länge livet är gott för mig och låt mig dö om döden är bättre för mig”.

En troende muslim, drabbas dock inte av rädsla och blir inte ett offer för tidigare motgångar. Han vet att vad som än händer är det förutbestämt av Allah och måste således hända; därför kan han inte känna någon ilska eller vanda. Sorgen är kortlivad och besegras snart av accepterandet, för Allah har sagt i Koranen: **”Ingen olycka drabbar jorden och inte heller er själva utan att den förts in i [Vår] bok, innan Vi sätter den i verket. Detta kostar inte Allah någon möda. [Så är det] för att ni inte skall sörja över det som ni har gått miste**

⁶ Berättad av Muslim.

om, och inte heller jubla i övermod över det som Han har skänkt er. Allah älskar inte inbilska skrävlare.” (K 57:22-23)

Så den troende repeterar alltid vad han har lärt sig av sin Profet att säga i tider av katastrofer: ”Allah har gjort vad Han bestämt och velat.”⁷ ”Pris tillkommer Allah under alla omständigheter.”⁸ Den övertygelsen är en sköld mot ånger och ger accepterande och tillfredsställelse. För muslimen räcker följande vers: ”**Ingen olycka drabbar [er] utan Allahs tillåtelse. Allah ger hjärtat hos den som tror på Honom dess vägledning – Allah har kunskap om allt.**” (K 64:11)

Men muslimer är inte ”fatalister”. Detta eftersom de vet att det öde som redan var föreskrivet för dem kan förändras med böner (om Allah vill). Profeten Muhammad sa: ”Ingenting förändrar ödet förutom åkallan.” Så en muslim tappar aldrig hoppet om att hans sjukdom eller lidande kan förändras till det bättre.

Islams syn på döden

Medan människor tenderar att frukta många saker, fruktar en sann troende muslim endast Allah. Han fruktar att han inte ger Allah det som tillkommer Honom eller att han kan ha gjort fel mot någon av Hans skapelser, men han fruktar inte människor eftersom de varken kan göra honom skada eller nytta förutom med Allahs tillåtelse.

Många fruktar framtida problem och katastrofer, fattigdom, sjukdom, andra människor och, mest av allt, döden. De ser döden som en angripare, en fiende som väntar i bakhåll, ett okänt och skrämmande slut.

En troende muslim oroar sig inte för längden på sitt liv. Han vet att Allah har förutbestämt hur många år och dagar han ska leva och till och med hur många andetag han ska ta. Han vet att Allah har bestämt för varje själ när och var den kommer att tas i döden. Koranen säger honom: ”**Och ingen, som uppnår hög ålder, har fått sitt liv förlängt, och ingen har fått dö i unga år utan att dessa beslut [har förts in] i [Allahs öppna] bok.**” (K 35:11) ”**Då skall Allah förlåta er era synder och ge er uppskov till en tid [som Han] har fastställt – när den är inne, kan den inte uppskjutas – om ni [bara] visste...!**” (K 71:4) ”**För alla [människor] är en frist utsatt, och de kan varken förkorta den eller förlänga den, ens med ett ögonblick, när den har löpt ut.**” (K 7:34) ”**Men Allah beviljar inte uppskov åt den vars tid löpt ut.**” (K 63:11) Denna vetskap besparar den troende mycket onödig oro och ger honom tillförsikt i att möta livet och konfrontera förtryckare.

En troende muslim ser döden som en visshet som han måste möta, en som det inte går att undvika genom försiktighet eller fruktan: ”**Säg: Döden, som ni vill fly från, skall infinna sig till det möte [som är utsatt] för er.**” (K 62:8) ”**Var ni än befinner er kommer döden att hinna ifatt er, även om ni skulle [fly upp] i höga torn.**” (K 4:78) Det ger honom tillförsikt att veta att alla rättrådiga människor före honom har dött, inklusive profeterna, de som upprätthöll sanningen och martyrerna. Därför har han ingenting emot att följa i deras fotspår. Dessutom lägger inte en troende så mycket vikt vid världen att han har svårt att lämna den. Döden är fordonet som ska transportera honom till de eviga nöjena i nästa liv: ”**Säg: livets fröjder är få; evigheten har mer att bjuda den som fruktar Allah och [ingen] skall få lida ens den orätt som ryms på en tråd.**” (K 4:77)

Allah bekräftar vidare vad som händer i dödsögonblicket: ”**Dem som säger: ”Allah är vår Herre” och som vill följa den raka vägen, till dem stiger änglarna ned [med hälsningen]: ”Ni skall inte känna någon fruktan och ingen sorg skall tynga er! Tag emot det glada budskapet att paradiset som ni har blivit lovade [väntar er]. Vi är hos er och vakar över**

⁷ Muslim (4816).

⁸ At-Tirmidhi (2662), Abu Dawud (4399) and Ibn Majah (3794).

er i detta liv och i det liv som skall komma; och där skall allt som era själar längtar efter vara ert och det ni ber om skall ni få. [Detta är] välkomsthälsningen från en förlåtande, barmhärtig Herre.” (K 41:30-32)

Det här livet som vi lever, oavsett om det är långt eller kort, är inte målet och inte heller slutet. Det är bara en station på vägen till ett annat liv och ett annat hem – ett evigt hem. Som en poet sa: "Döden är bara en resa från den förgängliga boningen till den bestående." Slutmålet för en Muslim är livet efter detta. Koranen bekräftar: **”Detta jordiska liv är [knappast mer än] lek och flyktig glädje, men i evighetens boningar [väntar] förvisso det verkliga livet. Ack, om de visste...!”** (K 29:64)

Islams traditioner vid livets slut

Nu ska jag prata om det mer praktiska – vad man gör i samband med sjukdom och död. Anhörigas uppgift är att ta hand om och hjälpa den sjuke. Speciellt barn har en stor plikt gentemot sina föräldrar när de blir gamla och sjuka.

I islam finns en uppmaning till alla att besöka sjuka människor – släktingar, vänner, grannar och så vidare. Profeten Muhammad sa: ”Den som besöker en sjuk person tilltalas från himlen: ”Du är god, din väg är god och du ska få din boning i Paradiset.”

Muslimerna uppmanas att be för den som är sjuk – att be Allah göra honom frisk och begränsa hans lidande.

När man vet att en person är nära livets slut uppmanas de närmaste att vara där. Anhörigas uppgift är att finnas där och att uppmuntra den döende att säga första halvan av trosbekännelsen: ”La ilaha illa-Allah” – ”Det finns ingen gud förutom Allah”. Profeten Muhammad sa: ”om dessa är de sista ord en person yttrar i det här livet kommer han till paradiset”.

När en person dör finns det olika saker man ska göra. Det är viktigt att förstå att i islam finns inget ”imamämbete” som kan jämföras med prästämbetet i de flesta kristna kyrkor. I de flesta kristna kyrkor finns ritualer som bara prästen kan utföra som dop, nattvard, begravning. I islam finns det inga sakrament och inga hierarkier heller. Det finns inga ritualer som bara en imam kan göra. Alla ritualer i samband med dödsfall kan utföras av vilken muslim som helst som har kunskap om ritualer vid dödsfall.

När en person dör ska man sluta ögonen och täcka hela kroppen och ansiktet med ett lakan. Det kan göras av vårdpersonalen eller av anhöriga om det finns anhöriga där. När anhöriga och vänner kommer för att ta avsked kan de ta bort lakanet från ansiktet för att ta avsked (och kyssa den dödes ansikte om de vill) och sedan lägga tillbaka det igen. De anhöriga, vänner eller grannar som är med vid dödsfallet och som kommer för att ta avsked ska be för den som har dött. Man ber Allah förlåta honom och föra honom till paradiset.

Det är de närmast anhörigas plikt att arrangera resten av ritualerna. Om inga anhöriga finns är det en kollektiv plikt för muslimerna i samma by, samhälle eller stad att arrangera.

Den döde måste tvättas. Män tvättas av män och kvinnor av kvinnor. Ett undantag är att en man kan tvätta sin fru och en kvinna kan tvätta sin man. Ett barn kan tvättas av vilket kön som helst. Man tvättar hela kroppen med rent vatten och tvål eller schampo. Under tvättningen ska man hela tiden täcka kroppen från halsen och neråt. Om det inte finns någon av samma kön gör man så kallad torr tvättning, vilket innebär att man stryker med händerna över jord, sand eller damm och sedan stryker över den dödes ansikte och händer.

Hela kroppen kläs efter tvagningen i en enkel svepning helst av vitt tyg – det brukar vara bomullstyg. Svepningen täcker hela kroppen och huvudet. Den döde bär inga smycken eller kläder – bara svepningen.

Muslimerna använder inte kistor. Den döde bärs på en bår. Man utför en speciell bön för den döde. Bönen sker i moskén eller utomhus beroende på hur många som deltar. Bönen tar ca 3

minuter. Det är bra om så många som möjligt deltar, men bönen kan utföras av bara en enda person. Efter bönen bärs den döde på en bår till begravningsplatsen och de som deltagit i bönen går med i begravningståget till gravplatsen. Kroppen begravs liggande på höger sida med ansiktet vänt mot Mecka, (som muslimer gör när de be de fem dagliga böner). När graven har stängts ber var och en enskilt för den döde. Det ger stor belöning att delta i begravningsbönen och gå med i begravningståget.

Här i Sverige måste alla enligt lag begravas i en kista – därför begravs muslimer här i en kista. Normalt sker begravningen samma dag. T ex om en person dör kl 8 på morgonen kan begravningen ske vid femtiden på eftermiddagen. Tyvärr är det mycket byråkrati och ingen brådska här i Sverige vilket gör att begravningen här få vänta flera dagar, ofta en vecka eller mer. Jag kan tillägga att kremation inte finns i islam.

Det finns en stark uppmaning till muslimer att besöka familjen, som förlorat en anhörig, för att visa sitt deltagande. Grannar, släktingar och vänner uppmanas att laga mat åt familjen de första dagarna. Familjen som har sorg ska inte behöva tänka på matlagning och de förväntas inte bjuda besökare på någonting, förutom kanske te eller kaffe.